

Co-funded by
the European Union

COMPASS
COMPETENCE
ASSESSMENT

KIRJALLISUUSKATSAUS

OSAAMISEN KEHITTÄMINEN
JA ARVIOINTI

Erasmus+ hanke COMPASS – Opiskelijoiden osaamisen arvioinnin tukena
Nro. 2023-1-LT01-KA220-SCH-000156521

Co-funded by
the European Union

COMPASS
COMPETENCE
ASSESSMENT

Kirjallisuuskatsaus

Osaamisen kehittäminen ja arviointi

Erasmus+ hanke

COMPASS – Opiskelijoiden osaamisen arvioinnin tukena

Hanke nro 2023-1-LT01-KA220-SCH-000156521

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen laatijoiden näkemyksiä, eikä komissiota voida pitää vastuullisena julkaisun sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

Tämä älyllinen tuotos on suunniteltu ja kehitetty strategisen kumppanuuden puitteissa hankkeessa "COMPASS – In Support of Students' Competence Assessment".

Kiitos kaikille yhteistyökumppaneille heidän arvokkaasta panoksestaan:

Šiuolaikinių didaktikų centras, LT (projektikoordinaattori)

Mokyklų tobulinimo centras, LT

Asociația Lectura și Scrierea pentru Dezvoltarea Gândirii Critice România, RO

Innoline Oy, FI

Kirjoittajat: Rūta Girdzijauskienė, Päivi Nilivaara, Daiva Penkauskienė.

Logo kuvake suunniteltu photo3idea_studio

Kuvakkeet Wanicon on Freepick

Kansikuva Freepick

© Erasmus+ – hanke "COMPASS – opiskelijoiden osaamisen arvioinnin tukena" – konsortio.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Attribution – ShareAlike 4.0 International – lisenssillä. Jos haluat nähdä kopion tästä lisenssistä, käy osoitteessa <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/> tai lähetä kirje osoitteeseen Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

huhtikuu 2024

Sisältö

Johdanto: katsauksesta.....	4
Miten osaamisen käsite määritellään?	5
Mitä tarkoittaa osaamisen kehittäminen ja arviointi?	10
Mitkä ovat osaamisen osatekijät?	13
Laaja-alaiset, yleiset vai avaintaidot?	17
Mitä on osaamisperusteinen koulutus?.....	19
Miten arvioida osaamista?	24
Yhteenveto.....	32

Johdanto: katsauksesta

Tämä kirjallisuuskatsaus on laadittu perusopetuksen opettajille avaamaan näkökulmia laaja-alaisen osaamisen kehittämisen ja arvioinnin tärkeyteen koulun arjessa. Katsauksessa käytetään termiä ”osaaminen”. Se vastaa tieteellisessä englanninkielisessä kirjallisuudessa esiintyvää termiä ”competence”. Osaamisella viitataan tässä yhteydessä oppiainerajat ylittävään osaamiseen, josta opetussuunnitelmaperusteissa käytetään termiä ”laaja-alainen osaaminen”. Koska termi ”osaaminen” on itsessään hämmentävä ja sillä on useita rinnakkaisia merkityksiä, yritämme aluksi antaa selkeän vastauksen siihen, mitä ”osaamisella”, ”osaamisen kehittämällä” ja sen osatekijöillä tarkoitetaan. Esitämme myös perusteluja osaamisen kehittämisen tarpeellisuudesta. Lopuksi keskustelemme mahdollisista tavoista arvioida osaamista ja näyttöä sen tehokkuudesta.

Tässä julkaisussa ei pyritä käsittelemään kaikkia mahdollisia tieteellisiä lähestymistapoja osaamisen kehittämiseen ja arviointiin, vaan pikemminkin esittämään yhteenveto tieteellisistä lähestymistavoista näihin kysymyksiin.

Katsaus, yhdessä eri maiden ohjaavien asiakirjojen analyysin kanssa, toimii tukimateriaalina opettajille, jotka kokeilevat kansainvälisessä yhteistyössä kehittämäämme osaamisen arviointimallia.

Tämän oppimateriaalikokoelman laatimiseen osallistui neljä organisaatiota kolmesta Euroopan maasta: kaksi liettualaista järjestöä, ”Šiuolaikinių didaktikų centras” ja ”Mokyklų tobulinimo centras”, romanialainen järjestö, ”Asociația Lectura și Scrierea pentru Dezvoltarea Gandirii Critice România”, sekä suomalainen opetusalan konsultti- ja koulutusyritys ”Innoline Oy”.

Miten osaamisen käsite määritellään?

Mistä sana on peräisin?

Osaaminen (competence) juontuu latinankielisestä sanasta "competentia", joka tarkoittaa kirjaimellisesti "mennä ja kysyä, etsiä tai pyytää yhdessä". Sillä on kaksi päämerkitystä: 1) ominaisuus tai tila, jossa on riittävästi tietoa, arvostelukykä, taitoja tai vahvuutta tiettyyn tehtävään tai tilanteeseen; 2) keinojen riittävyys elämän tarpeisiin ja mukavuuksiin¹. Tämä sanan monikerroksinen määritelmä vaatii tarkastelemaan tarkemmin, mitä osaaminen on ja mikä on sen sisältö/rakenne. On syytä huomauttaa, että englannin kielessä termiä "competence" käytetään usein vaihtelevasti sanan "competency" kanssa. Jälkimmäinen vastaa suomen kielen sanaa pätevyys.

Miten tiede selittää sen?

Tapa, jolla osaaminen ymmärretään ja analysoidaan, riippuu siitä, miten tätä käsitettä lähestytään. Kubova-Semaka² erottaa seitsemän lähestymistapaa osaamiseen:

- 1 Käyttäytymiseen tai henkilökohtaiseen osaamiseen perustuva lähestymistapa, jossa henkilön kyvyt liittyvät siihen, miten täydellisesti hän suoriutuu monimutkaisista työtehtävistä.
- 2 Toiminnallisen osaamisen lähestymistapa, jossa tietyt taidot määrittyvät työpaikan vaatimusten mukaan.
- 3 Kognitiivisen osaamisen lähestymistapa, kun keskustellaan henkilön mahdollisuuksista suoriutua tehtävistä ihanteellisissa olosuhteissa.
- 4 Osaaminen toteutuneena ja/tai kehittyneenä kykynä – lähestymistapa, jossa otetaan huomioon henkilön kyky selviytyä ongelmista ja saavuttaa tavoitteet.
- 5 Tilannesidonnaisen tai konstruktivistisen osaamisen lähestymistapa, jossa keskitytään kykyyn suorittaa tehtäviä ympäristön tai kontekstin mukaan.
- 6 Arvoperusteinen lähestymistapa osaamiseen, joka korostaa arvojen merkitystä osaamisen hankkimisessa, käyttämisessä ja kehittämisessä.
- 7 Organisatorinen lähestymistapa, jossa osaamisessa näyttäytyy suhteessa organisaation toimintaan.

¹ Competence. (n. d.). In *Merriam-Webster Dictionary*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/competence>.

² Kubova-Semaka, J. (2020). An Integral Approach to the Meaning of Competence. *Vilnius University Open Series*, 3, 120-135. doi:10.15388/SRE.2020.11.

Tieteellisessä kirjallisuudessa osaamiselle on erilaisia, joskus jopa ristiriitaisia määritelmiä. Kennedy ja Sundberg¹ korostavat meta-analyysissään, että käsitteen määritelmästä ei ole yhteistä käsitystä. Määritelmiä on useita, ja ne ovat peräisin useista eri lähteistä, kuten kansainvälisistä järjestöistä, kansallisista politiikka-asiakirjoista ja akateemisesta tutkimuksesta. Niissä kaikissa ehdotetaan erilaisia näkemyksiä kompetenssien sisällyttämiseksi opetussuunnitelmiin ja arviointikäytäntöihin. Osaaminen määritellään esimerkiksi seuraavasti:

- 1 Joukko henkilökohtaisia ominaisuuksia (esim. taidot, tiedot, asenteet), jotka yksilöllä on tai jotka hänen on hankittava suoriutuakseen jostakin toiminnasta tietyssä yhteydessä. Suoriutuminen voi vaihdella perustaitojen tasosta korkeimpaan huippuosaamisen tasoon².
- 2 Ominaisuuksien kokonaisuus (tiedot, asenteet, arvot ja kyvyt), joka on tarpeen tehtävien tulkitsemiseksi ja suorittamiseksi tietyissä tilanteissa ottaen huomioon asiayhteys; korostaa eettistä ja arvolähtöistä perustaa³.
- 3 Kyky kohdata tehokkaasti samankaltaisia tilanteita ja ottaa tietoisesti, tarkoituksenmukaisesti ja luovasti käyttöön useita kognitiivisia osaitaitoja kuten, tiedot, kyvyt, arvot, asenteet, arviointi – ja päättelytaidot⁴.
- 4 Resurssien (tietojen ja taitojen) kokonaisuus, joka henkilöllä on oltava käytössään, jotta hän voi toimia tehokkaasti tietyissä ympäristöissä ja yleensä pyrkiä henkilökohtaiseen ja ammatilliseen etenemiseen⁵.
- 5 Kokonaisvaltainen, tehokas suoriutuminen eri toiminnoissa, jotka voivat vaihdella perusosaamisesta korkeimpaan osaamistasoon⁶.
- 6 Yksilön kyky selviytyä haasteista eri yhteyksissä käyttämällä sekä kognitiivisia että ei-kognitiivisia kykyjä. Osaaminen perustuu järjestelmään, joka aktivoi joukon kognitiivisia, motivationaalisia, eettisiä, sosiaalisia ja tahtoon liittyviä tekijöitä, jotka mahdollistavat suoriutumisen eri yhteyksissä ja tilanteissa⁷.

Osaamiset ovat oppiainerajat ylittäviä, joten ne eivät liity suoraan mihinkään tiettyyn tieteenalaan, vaan ne ovat merkityksellisiä eri aloilla.

¹ Kennedy, T. J., & Sundberg, C. W. (2020). 21st Century Skills. In B. Akpan, & T. J. Kennedy (Eds.), *Science Education in Theory and Practice*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-43620-9_32

² Sampson, D., & Fytros, D. (2008). Competence Models in Technology-Enhanced Competence-Based Learning. In H. H. Adelsberger, Kinshuk, J. M. Pawlowski, & D. G. Sampson (Eds.), *Handbook on Information Technologies for Education and Training* (pp. 157–177). Springer Berlin. <https://doi.org/10.1007/978-3-540-74155-8>

³ Gonczi, A., & Athanasou, J. (1996). Instrumentación de la educación basada en competencias. In *Perspectiva de la teoría y la práctica en Australia* (pp. 274-275). Limusa.

⁴ Gozzi, F., Bordin, R. A., Bacelar A. G., & Urpia, C. (2020). Philippe Perrenoud and the discourse of competence in education. *International Journal of Development Research*, 10(12), 42918–42924. <https://www.journalijdr.com/sites/default/files/issue-pdf/20565.pdf>

⁵ Marzano, A., Vegliante, R., & Iannotta, I. S. (2015). *The Construction of Tools for Competences Assessment*. Proceedings of EDULEARN15 Conference 6th–8th July 2015, Barcelona, Spain. https://www.academia.edu/14204862/THE_CONSTRUCTION_OF_TOOLS_FOR_COMPETENCES_ASSESSMENT.

⁶ Cheatham, G., & Chivers, G. (1996). Towards a Holistic Model of Professional Competence. *Journal of European Industrial Training*, 20(5), 20–30. <https://doi.org/10.1108/03090599610119692>

⁷ Vainikainen, M-P., & Nilivaara, P. (2022). Laaja-alainen osaaminen uuden vuosituhannen koulutuspoliittisissa keskusteluissa. In N. Hienonen, P. Nilivaara, M. Saarnio, & M-P. Vainikainen (Eds.), *Laaja-alainen osaaminen koulussa: Ajattelijana ja oppijana kehittyminen* (ss. 13–22). Gaudeamus.

Vaihtelevia käsitteitä

Monissa tapauksissa termejä taito, kompetenssi ja osaaminen käytetään synonyymeinä. Sekä kompetenssilla että osaamisella viitataan yleensä yleiseen kykyyn tai valmiuteen suoriutua tehtävästä tai toiminnosta. Euroopan Komission dokumenteissa käytetään termiä ”competence”, joka suomeksi on käännetty termillä taito. Se on laaja termi, joka kattaa erilaiset taidot, tiedot ja ominaisuudet, joita tarvitaan tietyn roolin tai tehtävän tehokkaaseen hoitamiseen. Jotkut kirjoittajat myös tekevät eron näiden kahden sanan välillä. Mulderin¹ mukaan ”taito” on osaamisen taustalla oleva ominaisuus, osaamisen elementti, ja se koostuu tietojen, taitojen ja asenteiden osa-alueista, jotka ovat tehokkaan suorituksen välttämättömiä edellytyksiä” (s. 5). Kirjoittajan mukaan osaaminen on yleistä kyvykkyyttä, kun taas taito viittaa erityistaitoihin ja ominaisuuksiin, jotka edistävät tätä kyvykkyyttä.

Osaamisen yhteydessä käytetään usein myös seuraavia termejä: kapasiteetti, ominaisuus, kyky, oppimistulokset jne. Kaikki nämä termit kuvaavat sitä, mitä henkilö voi suorittaa tai saavuttaa. Yleisimmin taitoa/taitoja käytetään silloin, kun viitataan johonkin, jolla on kapea-alaisempi merkitys kuin kompetensseilla. Oppimistulokset (yleisemmin käytetty korkea-asteen koulutuksessa) ovat lausumia, joissa kuvataan, mitä oppijan pitäisi tietää, ymmärtää ja/tai pystyä osoittamaan oppimisprosessin lopussa. Termi ”osaaminen” esiintyy kuitenkin useammassa asiakirjassa kuin muut termit, kuten ”taidot” tai ”kyvyt”. Toisaalta sen käyttö on lisääntynyt vuodesta 2000 lähtien, kun Bolognan julistus oli allekirjoitettu. Anglosaksisten maiden julkaisuissa on havaittavissa taipumus käyttää ilmaisua ”skills (taidot)”.

COMPASS – hankkeessa käytämme englanninkielisiä käsitteitä ”competence” and ”competencies”, ja niiden suomenkielistä käännöstä osaaminen. Pääosin sillä viitataan opetussuunnitelmaperusteissa esiintyvään laaja-alaisen osaamisen käsitteeseen.

Kuinka monta ja millaista osaamista?

Analysoidessaan 18 laaja-alaisen osaamisen mallia Voogt ja Roblin² totesivat, että kaikkiin malleihin sisältyvistä taidoista merkittävimpiä ovat yhteistyö, viestintä, tieto – ja viestintätekniinen osaaminen, sosiaaliset ja kulttuuriset taidot sekä kansalaisuustaidot. Useimmissa malleissa korostettiin myös kriittistä ajattelua, luovuutta ja ongelmanratkaisua. Alkuperäisiä laaja-alaisen osaamisen malleja on viime vuosina päivitetty, ja niissä on korostettu erityisesti teknologisen kehityksen ja ilmastokriisin vaikutusta.

¹ Mulder, M. (2000). *Creating Competence: Perspectives and Practices in Organizations*.
<https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/6172799/ED442203.pdf>

² Voogt, J., & Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. *Journal of Curriculum Studies*, 44 (3), 299–321.
<https://doi.org/10.1080/00220272.2012.668938>

Mikä on tärkeää pitää mielessä?

Osaamisessa ei ole kyse vain tiedoista, tekniikoista tai hallitsemisesta. Pikemminkin osaaminen on tietoa ja taitoa yhdistävä järjestelmä, jota yksilö tarvitsee voidakseen elää ja toimia tietyssä kontekstissa. Osaaminen rakentuu tiedon varaan ja edistää kykyä käsitellä, arvioida ja ennen kaikkea käyttää tietoa eettisesti mielekkäällä tavalla. Osaaminen edellyttää siis myös suotuisia asenteita ja halua käyttää tietoja ja taitoja mielekkäällä tavalla erilaisissa tilanteissa monimutkaisessa maailmassa¹. Kun tarkastellaan tarkemmin osaamisen käsitteen sisältöä, voidaan tunnistaa neljä näkökulmaa:

Monimutkaisuus

Osaaminen on yhdistelmä toisiinsa liittyviä kognitiivisia, vuorovaikutuksellisia ja teknisiä taitoja. Toisin sanoen millä tahansa toiminta-alalla tarvitaan tietoja, taitoja, arvoja ja asenteita, jotka toimivat toisiaan täydentävinä ja vuorovaikutteisina osatekijöinä. Vaikka osaaminen määritelläänkin laajaksi tietämyksen kokonaisuudeksi, sen monimutkaisuus näkyy tietämisen tapojen vaihtelussa: tieto ja ymmärrys (tieteenalan teoreettinen tietämys, kyky tietää ja ymmärtää), käyttäytyminen ja toiminta (olemassa olevan tietämyksen soveltaminen käytännössä eri tilanteissa), eläminen ja oleminen (arvoperustaisuus ja kyky elää muiden kanssa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa). Osaaminen sisältää myös joukon henkilökohtaisia ominaisuuksia (jotka liittyvät tietoon ja sen soveltamiseen, asenteisiin, taitoihin ja vastuuseen), jotka kuvaavat sitä, miten hyvin henkilö pystyy soveltamaan kyseistä tietoa ja kyseisiä taitoja. Osaamisen monimutkaisuus johtuu tarpeesta integroida ja tasapainottaa näitä osatekijöitä.

Kontekstuaalisuus

Kompetensseilla tarkoitetaan taitoja, kykyjä ja tietoja, joita yksilöillä on hallussaan ja joita he käyttävät toimiakseen tehokkaasti vuorovaikutuksessa sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. Osaaminen voi vaihdella monitahoisuudessaan kontekstin tai osaamisalan mukaan. Se, mitä pidetään keskeisenä osaamisena yhdellä alalla, ei välttämättä ole yhtä tärkeää toisella alalla. Se, mikä yhdessä tilanteessa tunnustetaan olennaiseksi, voi toisessa tilanteessa olla arvoltaan vähäistä tai jopa sopimatonta. Suhteet, perinteet, säännöt, arvot ja tottumukset määrittävät sen, mitkä ovat milloinkin tärkeimpiä odotuksia yksilön toiminnalle. Näin ollen yksilö pyrkii ratkaisemaan tietyn ongelman tai suorittamaan tehtävän tietyssä tilanteessa asiaankuuluvalla osaamisella.

Toimijuus

Osaaminen kehittyy pääasiassa harjoittelemalla tietyssä tilanteessa. Siksi osaamiseen suuntautuva toiminta edellyttää henkilökohtaista toimijuutta eli sopeutumiskykyä, motivaatiota, aktiivisuutta ja metakognitiivisten strategioiden käyttöä. Osaaminen on sitä, että osaa ja kykenee käyttämään monimutkaisia taitoja ja tietoja tietyssä kontekstissa ja

¹ Luostarinen, A., & Nilivaara, P. (2019). Laaja-alaisen osaamisen arviointi. In A. Luostarinen & J. H. Nieminen (Eds.), *Arvioinnin käsikirja*. PS-kustannus.

tilanteissa¹. Toimijuus voisi tässä yhteydessä liittyä yksilön kykyyn toimia itsenäisesti ja tehdä omia valintojaan sekä ryhtyä itsenäisiin toimiin. Osaaminen ei itsessään ole tietoa tai asenteita, mutta se laittaa liikkeelle, integroi ja organisoii kaikkia inhimillisiä voimavaroja. Tiedon hankinta ja sen hyödyntäminen ongelmien ratkaisemiseksi edellyttävät aktiivisia asenteita, asiaankuuluvien valmiuksien käyttöönottoa, tietoisia päätöksiä, reflektiivistä ajattelua ja vastuunottoa².

Dynamiikka

Osaamisen dynaaminen luonne perustuu ajatukseen, että sitä voidaan kehittää, mukauttaa ja tarkentaa ajan myötä oppimisen ja kokemuksen kautta. Eri osaamisalueet liittyvät läheisesti toisiinsa ja toteutuvat yhdistelminä, eli kaikki osaamiset tai niiden osatekijät eivät ole yhtä tärkeitä tietyssä tehtävässä, ja niiden merkitys voi muuttua tehtävän eri vaiheissa. Osaamisen dynaamisen luonteen vuoksi osaamista voidaan kuvata verkostona, johon vaikuttavat useat tekijät, kuten deklaratiivinen tieto ("tietää mitä"), proseduraalinen tieto ("osaaminen") ja kontekstuaalinen tieto (miten koordinoita kahta ensin mainittua) sekä metatieto (tieto omista kognitiivisista prosesseista) ja metakognitiiviset säätelystrategiat³.

Mitä johtopäätöksiä voidaan tehdä?

Osaamiseen liittyen on runsaasti erilaisia lähestymistapoja ja määritelmiä. Niissä kaikissa korostetaan osaamisen monitahoista luonnetta ja käsitetään osaaminen yksilön kyvyksi/valmiudeksi, joka ilmenee toiminnassa tietyssä tilanteessa tai kontekstissa. Hankkeessamme käytämme seuraavaa osaamisen määritelmää: Osaaminen on henkilön tietojen, asenteiden, taitojen ja arvojen kokonaisuus, joka ilmenee konkreettisena toimintana. Se on henkilön kykyä toimia tarkoituksenmukaisella tavalla tilanteessa, joka edellyttää tiettyä ratkaisua. Oppimisen yhteydessä osaaminen tarkoittaa oppijan hankkimia ominaisuuksia sekä reflektio- ja toimintapotentiaalia, jota hän ylläpitää.

¹ Halimi, K., & Seridi-Bouchelaghem, H. (2021). Students' competencies discovery and assessment using learning analytics and semantic web. *Australasian Journal of Educational Technology*, 37(5), 77–97. <https://doi.org/10.14742/ajet.7116>

² Gozzi, F., Bordin, R. A., Bacelar A. G., & Urpia, C. (2020). Philippe Perrenoud and the discourse of competence in education. *International Journal of Development Research*, 10(12), 42918–42924. <https://www.journalijdr.com/sites/default/files/issue-pdf/20565.pdf>

³ Marzano, A., Vegliante, R., & Iannotta, I. S. (2015). *The Construction of Tools for Competences Assessment*. Proceedings of EDULEARN15 Conference 6th–8th July 2015, Barcelona, Spain. https://www.academia.edu/14204862/THE_CONSTRUCTION_OF_TOOLS_FOR_COMPETENCES_ASSESSMENT.

Mitä tarkoittaa osaamisen kehittäminen ja arviointi?

Miksi osaaminen on nyt tärkeää?

Viime vuosikymmeninä eri maiden koulutuspolitiikat ovat suuntautuneet kohti osaamisperusteista koulutusmallia. Koulutuksessa asetetaan etusijalle osaamisen kehittäminen, jotta yksilöitä voidaan valmistaa ennakoimattomaan tulevaisuuteen, parantaa työllistettävyyttä, edistää kriittistä ajattelua ja sopeutumiskykyä, kannustaa elinikäiseen oppimiseen, ottaa huomioon eri ilmiöiden globaali luonne ja integroida teknologia tehokkaasti toimintaan. Osaamisen kehittäminen auttaa yksilöitä osallistumaan aktiivisesti yhteiskuntaan ja sopeutumaan jatkuvasti muuttuvaan työelämään. Sosiologit Serpa ja Sá¹ uskovat, että osaaminen on välttämätöntä, jotta yksilöt voivat osallistua aktiivisesti yhteisöihinsä ja antaa panoksensa niihin, liikkua yhteiskunnallisissa rakenteissa ja vastata yhteiskunnallisiin haasteisiin, tunnistaa ja ymmärtää yksilöihin ja yhteisöihin vaikuttavia sosiaalisia kysymyksiä sekä tehdä valintoja, joissa otetaan huomioon toimien moraaliset ja eettiset vaikutukset sosiaalisessa kontekstissa.

Osaamisen kehittämisen merkitys nousi voimakkaasti esiin kansainvälisessä koulutuspoliittisessa keskustelussa 1990-luvulla. Taustalla oli käsitys siitä, että työelämän vaatimukset olivat muuttumassa, kun teknologinen kehitys vähensi rutiinitehtävien suhteellista osuutta ja lisäsi tietotyön osuutta, joka edellytti kykyä hallita laajoja ja monimutkaisia asioita, olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ratkaista ongelmia ja sopeutua odottamattomiin tilanteisiin. Elinkeinoelämän edustajat ilmaisivat voimakkaan huolensa siitä, että koulujärjestelmät eivät välttämättä pysty tarjoamaan lapsille ja nuorille perinteisen oppiainepohjaisen opetuksen puitteissa sellaisia taitoja, joita he tarvitsevat tulevaisuuden työelämässä. Halu saattaa koulujärjestelmät ajan tasalle uutta vuosituhatta varten ei kuitenkaan tullut ainoastaan työelämän taholta, vaan monet kansainväliset järjestöt, koulutuspolitiikan päättäjät, tutkijat ja koulutusalan ammattilaiset olivat samaa mieltä².

¹ Serpa, S., & Sá, M. J. (2018). *Exploring Sociology of Education in the Promotion of Sustainability Literacy in Higher Education. The Journal of Social Sciences Research*, 5(1), 101–116. <https://ideas.repec.org/a/arp/tjssrr/2019p101-116.html>

² Vainikainen, M-P., & Nilivaara, P. (2022). Laaja-alainen osaaminen uuden vuosituhannen koulutuspoliittisissa keskusteluissa. In N. Hienonen, P. Nilivaara, M. Saarnio, & M-P. Vainikainen (Eds.), *Laaja-alainen osaaminen koulussa: Ajattelijana ja oppijana kehittyminen* (ss. 13–22). Gaudeamus.

Mikä on osaamisen kehittämisen merkitys yleissivistävässä koulutuksessa?

Vaikka ajatus osaamisperusteisesta koulutuksesta on peräisin sekä työmarkkinoilta että korkeasteen koulutuksesta, myös nykyisessä kouluopetuksessa on alettu keskittyä osaamisperusteiseen koulutukseen. Yhteenvedona osaamisen kehittämistä koulussa käsittelevästä laajasta kirjallisuudesta voidaan todeta, että tämältyyppistä koulutusta puoltavat kolme yleisintä perustelua:

Valmistautuminen reaali maailmaan: 2000-luvun koulu ei ole enää maailmasta eristetty tiedon linnake. Osaamisperusteisen koulutuksen tavoitteena on valmistaa oppijat todellisiin haasteisiin ja skenaarioihin, joita he voivat kohdata henkilökohtaisessa ja ammatillisessa elämässään, ja osallistumaan tulevien yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseen jo koulussa. Osaamisperusteinen koulutus auttaa oppijoita tulemaan joustaviksi ja kykeneviksi selviytymään erilaisista tilanteista, aloista ja haasteista. Koulunkäyntiä ei nähdä valmistautumisena elämään, vaan elämänä itsessään.

Luovuus, kriittinen ajattelu ja ongelmanratkaisu ovat kaikille oppijoille olennaisia taitoja, joiden avulla he pystyvät analysoimaan tilanteita, ideoimaan, tekemään perusteltuja päätöksiä ja ratkaisemaan monimutkaisia ongelmia tehokkaasti. Näitä ominaisuuksia arvostetaan suuresti oppimisessa, työpaikalla ja jokapäiväisessä elämässä.

Henkilökohtainen oppiminen: Osaamisperusteinen koulutus mahdollistaa yksilöllisemmän ja joustavamman oppimiskokemuksen. Kun osaaminen määritellään tieto-, taito- ja arvokokonaisuudeksi, joka ilmenee tietystä tilanteesta ja asiayhteydessä, on selvää, että osaamisen määrittely on hankalaa. Oppilaat etenevät omaan tahtiinsa ja varmistavat, että heillä on vankka käsitys kustakin käsitteestä ennen kuin he siirtyvät seuraavaan. Osaamiseen perustuvassa opetuksessa otetaan huomioon erilaiset oppimisen tavat ja taidot. Se antaa oppilaille mahdollisuuden edetä ymmärryksensä perusteella ja varmistaa näin, että jokaisella on mahdollisuus menestyä.

Perinteiset koulutusjärjestelmät eivät välttämättä aina vastaa nopeasti muuttuvia tarpeita. Siirtyminen osaamisperusteiseen koulutukseen edellyttää uusia lähestymistapoja koulutukseen, uusia oppimisympäristöjä, erilaisia opetusmenetelmiä ja oppimismalleja. Koska opetusmenetelmien, koulutustavoitteiden ja arvioinnin välillä on läheinen yhteys, on tärkeää pohtia arviointikäytäntöjä tästä uudesta näkökulmasta.

On huomioitava, että suomalainen opetussuunnitelma ei varsinaisesti ole osaamisperustainen, vaan laaja-alainen osaaminen on tuotu oppiaineiden tavoitteiden rinnalle siten, että kukin oppiaine vahvistaa laaja-alaista osaamista omasta näkökulmastaan.

Miksi osaamisen arviointi on tärkeää?

Arviointi on yksi oppimisprosessin tärkeimmistä vaiheista. Oppimisprosessin onnistuminen liittyy läheisesti arviointiin. Se auttaa oppijoita tunnistamaan omat oppimistuloksensa, saamaan tietoa edistymisestään ja mukauttamaan oppimistaan, ottamaan enemmän vastuuta omasta oppimisestaan ja kehittämään omaa yksilöllistä oppimisprofiliaan. Tehokas arviointi voidaan siis nähdä keinona kehittää opiskelijoiden osaamista itsessään¹. Valitettavasti edistyneimmissäkin koulutusjärjestelmissä on usein se perustavanlaatuinen puute, että arviointi kohdistuu pääosin tietojen oppimiseen. Kimberin ja Wyatt-Smithin² mukaan perinteiset arviointijärjestelmät eivät sovellu monimuotoisiin oppimisympäristöihin eivätkä kriittisen ajattelun taitojen, ongelmanratkaisun ja luovuuden, yhteistyön ja tiimityön arviointiin. Kun otetaan huomioon osaamisen monitasoinen luonne, sen monimuotoisuus ja sen ilmenemisen riippuvuus oppimistilanteesta tai – kontekstista, osaamisen arviointi ja osaamisen kehittäminen ovat edelleen osaamisperusteisen koulutuksen keskeisiä haasteita.

Mitä johtopäätöksiä voidaan tehdä?

Vuosituhaten vaihteen tienoilla eri tahoilta – kansainvälisiltä järjestöiltä, koulutuspolitiikan päättäjiltä sekä koulutustutkijoilta ja – ammattilaisilta – tuli samanaikaisesti esiin halu muuttaa koulutusta kohti osaamislähtöistä ajattelua. Osaamisen kehittämisen merkitys perustuu siihen, että yksilön on kyettävä sopeutumaan jatkuvasti muuttuvan ympäristön vaatimuksiin ja vastaamaan henkilökohtaisen, ammatillisen ja sosiaalisen elämän haasteisiin. On kyettävä soveltamaan tietojaan ja taitojaan käytäntöön erilaisissa merkityksellisissä olosuhteissa ja tilanteissa.

¹ Bordas, M. I. & Cabrera, F. A. (2001). Estrategias de evaluación de los aprendizajes centrados en el proceso. *Revista Española de Pedagogía*, 59(218), 25–48. <http://www.jstor.org/stable/23765840>

² Kimber, K., & Wyatt-Smith, C. (2010). Secondary students' online use and creation of knowledge: Refocusing priorities for quality assessment and learning. *Australasian Journal of Educational Technology*, 26(5), 607–625. <http://dx.doi.org/10.14742/ajet.1054>

Mitkä ovat osaamisen osatekijät?

Onko käsitteestä päästy yhteisymmärrykseen?

Ymmärtääksemme mistä osaaminen tieteellisessä mielessä koostuu, on tarkasteltava erilaisia tutkimukseen perustuvia viitekehyksiä, joita erilaiset organisaatiot – yliopistot, tieteelliset laitokset, virastot jne. – ovat tuottaneet. Ei ole olemassa yhtä yleistä teoreettista mallia tai yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää osaamiselle¹.

On olemassa monia malleja ja viitekehyksiä, joissa esitetään erilaisia näkemyksiä osaamisen rakenteesta. Useimmissa niistä osaaminen esitetään tietojen, taitojen ja asenteiden yhdistelmänä, ja joihinkin niistä sisältyy arvoja ja/tai tahtoa. Sampson ja Fytros² määrittelevät osaamisen keskeiset ulottuvuudet: yksilön ominaisuudet (tiedot, taidot ja asenteet), jotka ilmenevät eri tavoin eri olosuhteissa. Samankaltaisia osaamisen osatekijöitä tunnustetaan erilaisissa koulutus konteksteissa. Edellä mainitut kolme osatekijää esitetään Euroopan komission dokumentissa elinikäisen oppimisen avaintaidoista³. Osaamiseen liitettävät osatekijät vaihtelevat kirjoittajien kiinnostuksen kohteen ja sen kontekstin mukaan, jossa osaaminen ilmenee.

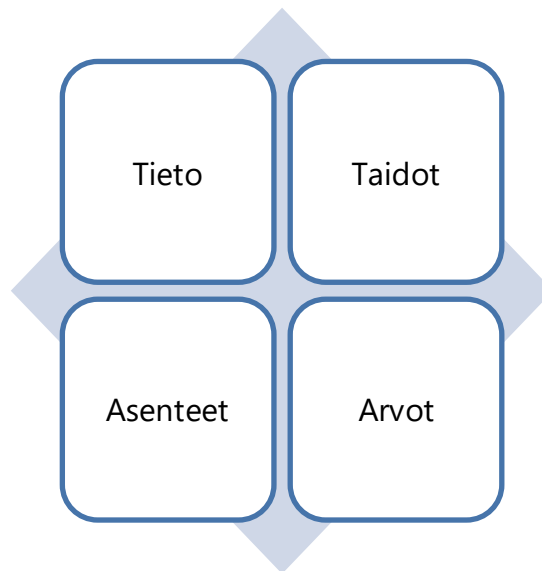
¹ Vainikainen, M-P., & Nilivaara, P. (2022). Laaja-alainen osaaminen uuden vuosituhanen koulutuspoliittisissa keskusteluissa. In N. Hienonen, P. Nilivaara, M. Saarnio, & M-P. Vainikainen (Eds.), *Laaja-alainen osaaminen koulussa: Ajattelijana ja oppijana kehittyminen* (ss. 13–22). Gaudeamus.

² Sampson, D., & Fytros, D. (2008). Competence Models in Technology-Enhanced Competence-Based Learning. In H. H. Adelsberger, Kinshuk, J. M. Pawlowski, & D. G. Sampson (Eds.), *Handbook on Information Technologies for Education and Training* (pp. 157–177). Springer Berlin. <https://doi.org/10.1007/978-3-540-74155-8>

³ European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2019). *Key competences for lifelong learning*, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540>

Mistä ollaan yksimielisiä?

Klassinen osaamisen määrittely sisältää tiedot, taidot, asenteet ja arvot. **Tieto** tarkoittaa vakiintuneita käsitteitä, tosiasioita ja lukuja, ideoita ja teorioita; **taidot** – kyky käyttää tietoa tulosten saavuttamiseksi; **asenteet** – reagointi – ja toimintatapa tai mielipide; **arvot** – uskomukset, eettiset normit.

Kuva 1. Osaamisen neljä osatekijää

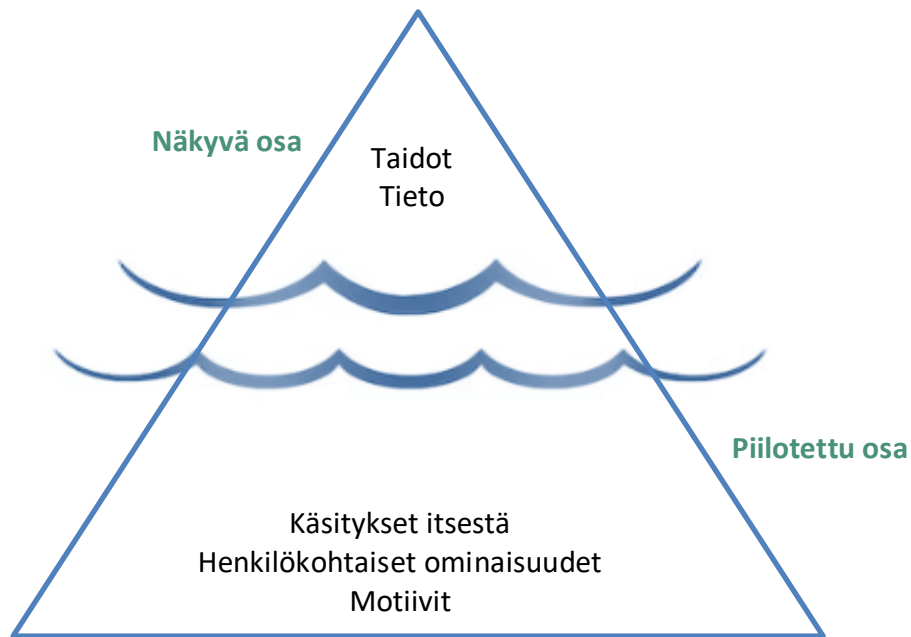
Tieto on osaamisen peruselementti¹. Ilman tietoa yksilöiltä puuttuu perustavanlaatuinen ymmärrys, jota tarvitaan tietoon perustuvien päätösten tekemiseen ja asianmukaisten toimien toteuttamiseen². Taidot edustavat käytännön kykyjä, joita yksilöt kehittävät suorittaakseen tiettyjä tehtäviä tai toimintoja. Arvot käsittävät keskeiset periaatteet, uskomukset ja eettiset ohjeet, jotka ohjaavat yksilön käyttäytymistä ja päätöksentekoa. Asenteet tarkoittavat yksilöiden asenteita, suuntauksia tai ajattelutapoja. Kaikki neljä osatekijää on esitetty kuviossa 1 yhdenmukaisesti, koska ne ovat yhtä tärkeitä koulutuskontekstissa.

¹ OECD. (2018). *The future of education and skills. Education 2030*. OECD.
[https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)

² Marzano, R., & Kendall, J. (2008). *Designing and assessing educational objectives: Applying the new taxonomy*. Corwin Press.

<http://dspace.vnbrims.org:13000/jspui/bitstream/123456789/4577/1/Designing%20and%20Assessing%20Educational%20Objectives%20Applying%20the%20New%20Taxonomy.pdf>

Spencer ja Spencer¹ ehdottivat jäävuorimallin käyttöä osaamisen tunnistamiseksi. Jäävuorimalli on hyödyllinen metafora osaamisen monitahoisuuden ymmärtämiseksi, ja siinä korostetaan, että koulussa on tärkeää tunnistaa ja kehittää sekä henkilön kykyjen näkyviä että piilossa olevia puolia.

Kuva 2. Osaamisen jäävuori-malli (Spencer & Spencer, 1993).

Osaamisen jäävuorimalli havainnollistaa yksilöiden osaamisen eri kerroksia, aivan kuten jäävuori, josta vain pieni osa on näkyvissä vesirajan yläpuolella. Tätä mallia käytetään usein johtamisen ja henkilöstöresurssien yhteydessä. Jäävuorimalli koostuu yleensä kahdesta pääkerroksesta – näkyvistä ja näkymättömistä. Taidot ja kyvyt ovat helposti havaittavissa ja mitattavissa. Ne ovat yksilön osaamisen konkreettisia, helposti arvioitavissa olevia puolia, kuten tekniset taidot, erityistiedot ja työhön liittyvä asiantuntemus. Näkymätön kerros on pinnan alla, ja siihen kuuluvat osaamisen vähemmän havaittavat ja subjektiivisemmat näkökohdat. Siihen kuuluvat sellaiset ominaisuudet kuin tunnealy, ihmissuhdetaidot, sopeutumiskyky ja muut taidot, jotka eivät ehkä ole välittömästi havaittavissa, mutta joilla on ratkaiseva merkitys yksilön yleiseen tehokkuuteen ja menestykseen. Mallissa korostetaan ajatusta, että vaikka näkyvä osaaminen on olennaista, piilevä osaaminen on yhtä tärkeää henkilökohtaisen ja ammatillisen kehityksen kannalta.

¹ Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at work: Models for superior performance*. John Wiley & Sons, Inc.

Mitä johtopäätöksiä voidaan tehdä?

Vaikka eri kirjoittajat kuvaavat osaamista eri tavoin, osaamisen keskeiset osatekijät ovat tiedot, asenteet, taidot ja arvot. Nämä osatekijät löytyvät useimmista osaamisen määritelmistä. Osa niistä on piilossa, osa selvästi näkyvissä, mutta kaikki ovat kokonaisuudessa tärkeitä.

Laaja-alaiset, yleiset vai avaintaidot?

Miksi niin monta termiä?

Laaja-alaiset taidot (esimerkiksi luovuus, yhteistyö, ongelmanratkaisu, kriittinen ajattelu) tarkoittavat, että niitä voidaan soveltaa tai "siirtää" eri akateemisiin sisältöalueisiin ja monitieteisiin sekä uusiin ja tuntemattomiin yhteyksiin luokkahuoneen ulkopuolella. Lisäksi on olemassa "siirrettäviä" tietoja ja taitoja, joita käytetään oppimisessa sisältöalueiden sisällä ja niiden välillä. Siirrettävissä oleva tieto on syvemmän oppimisen tulos, jossa yhdistyvät tietyn tiedonalan sisältötietoa ja tietoa siitä, miten, miksi ja milloin tätä tietoa sovelletaan kysymyksiin vastaamiseen ja ongelmien ratkaisemiseen¹.

Avaintaidoilla tarkoitetaan joukkoa keskeisiä taitoja ja kykyjä, joita pidetään perustavanlaatuisina henkilökohtaisen kehityksen, sosiaalisen osallisuuden ja työllistettävyyden kannalta². Esimerkiksi lukutaito, kansalaistaidot, kulttuuritietoisuus, monikielisyys, digitaaliset taidot, yrittäjyys.

Yleiset taidot ovat taitoja, jotka eivät ole sidoksissa tiettyyn asiayhteyteen, vaan joita voidaan soveltaa eri yhteyksissä ja eri aloilla ja tieteenaloilla. Yleisten taitojen luettelo vaihtelee maittain. Taidot ja niiden sisältö riippuvat myös muista muuttujista: toiminta-alasta, kohderyhmästä, jolle ne on tarkoitettu, työn tai ammatin säännöistä, kulttuurisesta kontekstista jne.

Tiedonalaperustainen osaaminen liittyy tiettyyn oppiaineeseen tai opiskelualaan. Nämä taidot ovat usein yksityiskohtaisempia, ja niihin voi sisältyä teknisiä taitoja, alakohtaista tietoa ja asiantuntemusta tietyllä aihealueella. Niiden katsotaan olevan ratkaisevan tärkeitä tietyssä ammatissa tai opiskelualalla menestymisen kannalta, esimerkiksi ohjelmointikielet ohjelmistokehittäjälle, lääketieteellinen osaaminen terveydenhuollon ammattilaiselle, talousanalyysitaidot kirjanpitäjälle tai juridinen asiantuntemus lakimiehelle.

¹ Pellegrino, J. W., & Hilton, M. L. (Eds.). (2012). *Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century*. National Academies Press. https://hewlett.org/wp-content/uploads/2016/08/Education_for_Life_and_Work.pdf

² Council of the European Union. (2018). Council recommendations of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*, C189/1. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01))

Avaintaidot liittyvät enemmän todelliseen elämään ja erityisesti työmarkkinoihin. Yleiset taidot ovat samankaltaisia kuin laaja-alaiset taidot siinä mielessä, että molempia voidaan soveltaa erilaisiin sisältöihin ja yhteyksiin, ja niitä voidaan kehittää eri oppiaineissa. Näitä käytetäänkin monissa tapauksissa synonyymeinä. Tiedonaloihin liittyvä osaaminen eroaa kaikista edellä kuvatuista kolmesta osaamistyyppistä, koska se liittyy tiettyyn oppiaineeseen tai tiedonalaan. Erottelu auttaa ymmärtämään näkökulmia erilaisiin taitoihin, joita yksilöillä voi olla tai joita he voivat kehittää kouluympäristöissä.

Mitä johtopäätöksiä voidaan tehdä?

Termien vaihtelut riippuvat pitkälti perinteistä, konteksteista, aikakausista sekä osaamisen ryhmittelystä ja uudelleenryhmittelystä erilaisiin klustereihin. Kouluopetuksen yhteydessä käytämme Suomessa pääasiassa termiä laaja-alainen osaaminen. Se ymmärretään oppiaineesta tai koulukontekstista toiseen käyttökelpoisena osaamisena. Samaan aikaan niitä kuitenkin havainnoidaan tietyissä yhteyksissä ja tilanteissa, ja niitä arvioidaan sen mukaisesti.

Mitä on osaamisperusteinen koulutus?

Osaamisperusteinen koulutus vai osaamisperusteinen oppiminen?

Ero tehdään silloin, kun pyritään korostamaan oppimisen välineellistä arvoa osaamisen kehittämisessä, kun taas koulutukselle annetaan laajempi, kokonaisvaltainen merkitys – koko ihmisen kehittäminen. Näitä kahta termiä käytetään yleensä synonyymeina, mikä tarkoittaa, että koulutus ja oppiminen liittyvät toisiinsa ja niitä on joskus vaikea erottaa toisistaan. Kirjallisuudessa ei tehdä selvää eroa sen välillä, mikä on osaamisperusteista koulutusta ja mikä oppimista. Tutkijoiden tehtävänä on päättää, mitä termejä käytetään ja milloin. Monissa tapauksissa molempia termejä käytetään rinnakkain.

Osaamisperusteinen koulutus tai oppiminen tieteellisesti ilmaistuna tarkoittaa lähestymistapaa, joka keskittyy siihen, että opiskelijat oppivat hallitsemaan tiettyjä taitoja omaan tahtiinsa sen sijaan, että he oppisivat ennalta määrättyssä tahdissa ennalta määritellystä opetussuunnitelmasta. Levine & Patric¹ mukaan osaamisperusteinen koulutus on järjestelmä, jossa:

Opiskelijoilla on päivittäin mahdollisuus tehdä tärkeitä päätöksiä oppimiskokemuksistaan, siitä, miten he luovat ja soveltavat tietoa ja miten he osoittavat oppimansa. Arviointi on oppilaille mielekäs, myönteinen ja voimaannuttava oppimiskokemus, joka tuottaa ajantasaista, merkityksellistä ja käyttökelpoista näyttöä. Oppilaat saavat oikea-aikaista, eriytettyä tukea yksilöllisten oppimistarpeidensa perusteella. Oppilaiden edistyminen perustuu näyttöön oppimisen hallinnasta, käytettyyn aikaan. Oppilaat oppivat aktiivisesti omine polkujensa ja etenemistahtinsa mukaan. Strategiat, joilla varmistetaan kaikkien oppilaiden tasa-arvo, on sisällytetty koulujen ja koulutusjärjestelmien kulttuuriin, rakenteisiin ja pedagogiikkaan. Tiukat, yhteiset oppimisodotukset (tiedot, taidot ja valmiudet) ovat selkeitä, avoimia, mitattavissa ja siirrettävissä (s. 3).

Osaamisperusteinen koulutus tai oppiminen ei synny tyhjiössä. Se syntyy perusteellisessa koulutusparadigman muutoksessa: sisältöpainotteisesta oppimisesta osaamispainotteiseen oppimiseen, aikapainotteisesta oppimisesta tulospainotteiseen oppimiseen, oppitunneista kokemuksiin, arvioinnista palautteeseen, opettajan suunnittelemasta oppimisesta

¹ Levine, E., & Patric, S. (2019). *What is competency-based education? An updated definition*. Aurora Institute. <https://aurora-institute.org/wp-content/uploads/what-is-competency-based-education-an-updated-definition-web.pdf>

yhteistoiminnalliseen oppimiseen, perinteisestä henkilökohtaiseen ja osaamispainotteiseen opetukseen.

Osaamisperusteisella koulutuksella tai oppimisella on merkitystä kaikilla tasoilla – yleissivistävässä koulutuspolitiikassa, organisaatiokulttuurissa ja luokahuoneopetuksessa.

PERINTEINEN KOULUTUS	VS	HENKILÖKOHTAINEN, OSAAMISPERUSTEINEN OPPIMINEN
Oppiminen tapahtuu perinteisessä luokahuoneessa, jossa ei juurikaan oteta huomioon oppilaiden kiinnostuksen kohteita tai oppimistarpeita.	 KOULUN TOIMINTAKULTTUURI	Oppilailla on tasapuolisesti erilaisia oppimiskokemuksia koulussa, verkossa ja yhteisössä. Kouluissa edistetään yhteenkuuluvuuden tunnetta, omaksutaan kasvun ajattelutapa ja suhteiden merkitys mielekkäiden ja merkityksellisten oppimiskokemusten kannalta.
Jokaisessa luokahuoneessa on yksi opettaja, joka suunnittelee ja toteuttaa opetussuunnitelman hyvin vähäisellä eriyttämisellä.	 OPETUS	Opettajat tekevät yhteistyötä yhteisön kumppaneiden ja oppilaiden kanssa kehittääkseen kullekin oppilaalle yksilöllisen oppimissuunnitelman, joka perustuu kiinnostuksen kohteisiin, oppimistarpeisiin ja reaaliaikaisiin tietoihin. Yksilölliset oppimispolut vastaavat opiskelijoiden kiinnostuksen kohteita ja oppimistarpeita.
Arvioinnit tiettyinä aikoina oppilaiden arvioimiseksi ja luokittelemiseksi. Yksi tilaisuus summatiiviseen arviointiin vuoden lopussa.	 ARVIOINTIJÄRJESTELMÄ	Kattava arviointijärjestelmä on olennainen osa oppimisjärjestelmää. Formattiiviset arvioinnit ohjaavat päivittäistä opetusta. Oppilaat päättävät yhdessä opettajiensa kanssa, milloin ja miten he osoittavat oppimansa asiat, ja heillä on useita tilaisuuksia osoittaa osaamisensa.
Oppilaiden odotetaan hallitsevan luokkatason korkeakoulu – ja uravalmiusstandardit.	 KORKEAKOULU- JA URAVALMIUDET	Opiskelijoilla odotetaan olevan laaja-alaista osaamista, joka vastaa korkeakoulujen ja uralla edistymisen vaateisiin selkeät, siirrettävät oppimistavoitteet.
Opiskelijat etenevät opettajan tahdissa riippumatta siitä, hallitsevatko he opetuksen tai tarvitsevatko he lisäaikaa.	 OPPIMISTAHTI	Oppilaat saavat räätälöityä tukea sekä koulussa että koulun ulkopuolella, jotta he saavat tarvitsemansa tuen silloin, kun he sitä tarvitsevat.
Arvosanat ovat normiviitteisiä, heijastavat kurssin standardeja ja perustuvat yleensä painotuksiin ja loppukokeeseen.	 ARVIOINTIPERIAATTEET	Arvosanat kuvastavat osaamisen hallinnan astetta. Jos opiskelija ei saa kurssista opintopisteitä, merkinnät osoittavat koko kurssin sijasta ne taidot, jotka on opittava uudelleen.

Kuva 3. Perinteinen VS yksilöllinen / osaamisperusteinen koulutus¹

¹ *The Difference between Traditional Education and Personalized, Competency-Based Education.* (2022, September 22). KnowledgeWorks. <https://knowledgeworks.org/resources/competency-based-versus-traditional/>

Kuviossa 3 esitetään osaamisperusteisen opetuksen ominaispiirteet kuuden ulottuvuuden mukaan: koulun toimintakulttuuri, opetus, arviointijärjestelmä, korkeakoulu- ja uravalmiudet, oppimistahti ja arviointiperiaatteet. Siitä voi huomata, että osaamisperusteinen opetus on vahvasti oppilaslähtöistä, eriytettyä opetusta. Osaamisperusteisessa oppimisessa ja yksilöllisessä oppimisessa keskitytään opetuksen eriyttämiseen oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Osaamisperusteisessa oppimisessa oppilaat etenevät omaan tahtiinsa ja osoittavat hallitsevansa tietyt taidot tai tiedot ennen kuin siirtyvät eteenpäin. Yksilöllistetyssä oppimisessa korostetaan yksilöllistä opetusta ja annetaan oppilaille mahdollisuus seurata omia kiinnostuksen kohteita ja oppimisen tapojaan. Molempien lähestymistapojen tavoitteena on tarjota opiskelijoille räätälöidyn ja tehokkaampi oppimiskokemus.

Osaamisperusteisessa koulutuksessa tai oppimisessa oppija, ei opettaja, asetetaan oppimisprosessin keskiöön. Oppijan on oltava valmis elämään todellisessa maailmassa ja toimimaan yhteiskunnassa parhaan kykynsä mukaan.

Yhteenvedo osaamisperusteisen opetuksen tai oppimisen piirteistä^{1 2 3} sen keskeisiä piirteitä voisivat olla:

- **Yksilöllinen tahti** Oppilaat käyvät materiaalia läpi omaan tahtiinsa. He voivat edetä, kun he ovat osoittaneet hallitsevansa sisällön, riippumatta siitä, kuinka paljon aikaa siihen kuluu.
- **Selkeät oppimistavoitteet** Osaaminen on selkeästi määritelty, ja siinä esitetään, mitä oppilaan odotetaan tietävän tai osaavan tehdä. Nämä oppimistavoitteet ohjaavat oppimisprosessia.
- **Joustavat oppimispolut** Opiskelijat voivat kulkea eri polkuja saavuttaakseen saman osaamisen. Tämä mahdollistaa yksilöllisemmän oppimiskokemuksen, joka on räätälöity yksilöllisten vahvuuksien ja tarpeiden mukaan.
- **Hallinnan arviointi** Arvioinnissa keskitytään sen määrittämiseen, hallitseeko opiskelija tietyt taidot. Tähän liittyy usein erilaisia arviointimuotoja, kuten kokeita, projekteja tai käytännön demonstraatioita.
- **Palaute ja tuki.** Jatkuva palaute auttaa oppilaita ymmärtämään edistymistään ja alueita, joilla on tarvetta parantaa osaamista. Tukimekanismit auttavat oppilaita saavuttamaan oppimistavoitteensa.

Osaamisperusteinen koulutus tai oppiminen edellyttää myös uuden sukupolven kasvattajia, jotka osaavat arvioida oppimista, rakentaa yhteisöllisiä työyhteisöjä, vaalia yhteenkuuluvuutta, edistää oppilaslähtöistä oppimista ja miettiä uudelleen aikaa ja tilaa⁴.

¹ Colby, R. L. (2017). *Competency-Based Education: A New Architecture for K-12 Schooling*. Harvard Education Press.

² Gervais, J. (2016). The operational definition of competency-based education. *The Journal of Competency-Based Education*, 1(2), 98–106. <https://doi.org/10.1002/cbe2.1011>

³ Curry, L., & Docherty, M. (2017). Implementing competency-based education. *Collected Essays on Learning and Teaching*, 10, 61–73. <http://dx.doi.org/10.22329/celt.v10i0.4716>

⁴ *Global Online Academy*. (n. d.). <https://globalonlineacademy.org/>

1

Arvioidaan oppimista varten

Oppimisen näytöt osoittavat, että oppijat soveltavat (ja siirtävät) sisällön tietoja ja taitoja.

2

Rakennetaan yhteisöllisiä ja yhteistoiminnallisia yhteisöjä

Luottamukseen, huolenpitoon, yhteistyöhön ja korkeisiin odotuksiin perustuvat yhteisöt yhdistävät ja voimaannuttavat oppilaita.

3

Kasvatetaan yhteenkuuluvuutta

Tasa-arvoiset oppimiskokemukset lisäävät itsetuntemusta ja asettavat oppilaiden psykologisen turvallisuuden etusijalle.

4

Edistetään oppilaslähtöistä oppimista

Oppijat oppivat syvällisesti, kun oppimiskokemukset on suunniteltu siten, että he kehittävät vastuunottoa omasta oppimisestaan.

5

Ajattellaan aikaa ja tilaa uudelleen

Oppilaat oppivat syvällisesti, kun käytämme teknologiaa laajentaaksemme käsitystämme siitä, milloin ja missä oppiminen tapahtuu.

Kuva 4. GOA:n¹ kouluttajien osaaminen.

Osaamisperustaisessa järjestelmässä opettajilla olisi oltava vahva käsitys siitä, millaisia taitoja oppilaiden odotetaan hankkivan. Opettajien olisi pystyttävä arvioimaan oppilaiden edistymistä näiden taitojen perusteella ja tarjoamaan kohdennettua tukea, jotta oppilaat saavuttavat oppimistavoitteensa. Opettajien olisi myös oltava taitavia yksilöllisen oppimisen lähestymistavoissa. Tämä tarkoittaa, että heidän pitäisi pystyä räätälöimään opetusta kunkin oppilaan yksilöllisten tarpeiden ja oppimisen tapojen mukaan. Opettajien tulisi pystyä antamaan

¹ Cummings, J., & Tahir, S. (2022, November 01). *Educator Competencies: Shifting Teacher Practice*. Global Online Academy. <https://globalonlineacademy.org/insights/articles/educator-competencies-shifting-teacher-practice>

eriytettyä opetusta ja yksilöllistä palautetta sekä luomaan oppilaille mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan eri tavoin.

Kaiken kaikkiaan opettajien tulisi **osaamisperusteisessa koulutusympäristössä** olla asiantuntevia, joustavia ja oppilaskeskeisiä. Heidän pitäisi pystyä mukauttamaan opetusstrategiansa vastaamaan oppilaidensa erilaisiin tarpeisiin ja auttaa heitä kehittämään taitoja, joita he tarvitsevat menestyäkseen akateemisessa ja ammatillisessa elämässään.

Osaamisperustainen opetussuunnitelma ja osaamisrikasteinen opetussuunnitelma?

Itse asiassa näitä kahta termiä käytetään hyvin usein vaihdellen, ajattelematta niiden eroja. Yhteenvetona aihetta käsittelevästä laajasta ja monitahoisesta kirjallisuudesta voidaan todeta seuraavaa:

osaamisperusteinen opetussuunnitelma on osaamisperusteiseen oppimiseen ja arviointiin johtavien elementtien johdonmukainen kokonaisuus. Osaamisperusteinen opetussuunnitelma sisältää periaatteet, osaamistavoitteet ja indikaattorit, opetussuunnitelman rakenteen, oppimiskokonaisuudet, oppimisprosessin, oppimisresurssit ja oppimisen arviointia koskevat ohjeet.

osaamisrikasteisessa opetussuunnitelmassa viitataan osaamiseen, mutta siinä ei välttämättä määritellä, miten osaamista kehitetään ja/tai arvioidaan.

Mitä johtopäätöksiä voidaan tehdä?

Osaamisperustainen koulutus tai oppiminen on laaja käsite, jolle on ominaista opetuksen, oppimisen ja ympäristömuuttujien variaatiot: koulun toimintakulttuuri, opetus, arviointijärjestelmä, oppimistahti, arviointiperiaatteet jne. Osaamisperusteinen koulutus tai oppiminen on luonteeltaan modernia ja yksilöllistä.

Suomalainen koulujärjestelmä ei ole sinänsä osaamisperustainen, vaan laajalajaisen osaamisen tavoitteet on integroitu opetussuunnitelmiin perinteisten oppiaineiden tavoitteiden rinnalle ja niitä arvioidaan osana oppiaineiden arviointia.

Miten arvioida osaamista?

Mitä on osaamisen arviointi?

Osaamisperustainen arviointi liittyy suoraan sellaisten yleisten ja erityisten tulosten määrittelyyn, joista kaikki arviointiprosessiin osallistuvat osapuolet voivat tehdä kohtuullisen objektiivisia arvioita opiskelijan saavuttamista tuloksista ja/tai edistymisestä.

Osaamisperusteisella arvioinnilla tarkoitetaan lähestymistapaa, jolla arvioidaan yksilön taitoja, tietoja ja kykyjä tietyn roolin tai tehtävän edellyttämien erityisten taitojen perusteella. Sen sijaan, että keskityttäisiin pelkästään akateemisiin saavutuksiin tai yleiseen tietämykseen, osaamisperusteisessa arvioinnissa keskitytään käytännönläheisiin taitoihin ja suorituksiin.

Mitä erityistä osaamisen arvioinnissa on?

Osaamisen arviointi on monimutkaista, koska osaamista on paljon vaikeampi mitata kuin alemman tason ajattelutaitoja, kuten ulkoa opettelua. Yksi osaamisperusteisen opetuksen ominaispiirteistä on, että oppijat ja opettajat voivat suunnitella oppimisprosessin yksilöllisesti joustavuuden varmistamiseksi. Näin ollen arviointimenetelmiä ei voida rajoittaa yhteen vakiomenetelmään, vaan niiden on tarjottava monenlaisia menetelmiä, joita voidaan soveltaa oppijoiden ja arvioijien tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan. Arviointi voidaan toteuttaa prosessien tai tuotteiden havainnointina, taitokokeena, jossa on osoitettava tietty käytännön taidonnäyte, tai toimintojen simulointina. Osaamista voidaan arvioida esittämällä näyttö kyseisestä osaamisesta. Lisäksi voidaan käyttää perinteisempiä arviointimuotoja, kuten suullisia tai kirjallisia tehtäviä, erityisesti teoreettisen perustietämyksen arvioinnissa. Tämä on merkittävä haaste, joka edellyttää innovatiivisia lähestymistapoja ja välineitä. Sekä formatiiviset että summatiiviset arvioinnit ovat ratkaisevan tärkeitä arvioitaessa monialaisia tai yleisiä taitoja.

Mitkä ovat hyvän osaamisen arvioinnin pääperiaatteet?

Hyvän osaamisen arvioinnin olennaisia piirteitä ovat validiteetti, luotettavuus, joustavuus ja oikeudenmukaisuus¹.

Validiteetti edellyttää, että arvioinnit todella arvioivat sitä, mitä niiden väitetään arvioivan. Osaamisen arvioinnin tulisi olla prosessi, jossa tiedot ja taidot yhdistetään niiden käytännön soveltamiseen. Arvioinnin aikana oppijan osaamisen määrittämiseksi olisi mahdollisuuksien mukaan käytettävä useissa eri yhteyksissä ja tilanteissa kerättyä näyttöä.

Luotettavuus edellyttää menetelmiä ja menettelyjä, joilla mitataan johdonmukaisesti eri oppijoiden saavutuksia ajan mittaan. Arviointikäytäntöjä olisi seurattava ja tarkistettava sen varmistamiseksi, että todisteiden kerääminen ja tulkinta on johdonmukaista.

Joustavuus edellyttää, että käytössä on erilaisia arviointimenetelmiä, jotka liittyvät erilaisiin toteutustapoihin, oppimispaikkoihin ja tarpeisiin. Arviointimenettelyjen avulla olisi voitava tunnustaa osaaminen riippumatta siitä, miten, missä ja milloin se on hankittu. Arviointimenettelyjen olisi oltava oppijoiden saatavilla, jotta he voivat siirtyä helposti osaamistasolta toiselle.

Oikeudenmukaisuus toteutuu silloin, kun arviointi on tasapuolista, kaikille avointa ja osallistavaa, eli yksittäiset oppijat eivät saa joutua epäedulliseen asemaan. Arviointikäytäntöjen ja –menetelmien on oltava tasapuolisia kaikkien oppijaryhmien kannalta. Arviointimenettelyt ja suorituksen arviointiperusteet on tehtävä selväksi kaikille arvioitaville oppijoille. Arviointiin on sovellettava osallistavaa lähestymistapaa. Arviointimenettelyn tulisi olla arvioijan ja arvioitavan yhteisesti kehittämä/ sopima. Oppijoille on tarjottava tilaisuuksia kyseenalaistaa arviointeja, ja lisäksi on mahdollistettava arvioinnin uusinta.

Mitkä ovat suurimmat haasteet?

Osaamisen arvioinnin kehittämisessä on useita haasteita. Niihin kuuluu muun muassa se, että arviointien on oltava monipuolisia, jotta ne voivat mitata tarkasti monimutkaisia taitoja, kuten luovuutta, innovointia, johtajuutta ja tiimityötä. Vaikka näiden arviointi onkin haastavaa, se ei ole mahdotonta. Esimerkkejä nykyisistä arvioinneista, jotka mittaavat onnistuneesti monimutkaisia taitoja, ovat PISA-testit, joissa oppilaiden on sovellettava ymmärrystään uusissa tilanteissa, ja IB Diploma Program, jossa oppilaita arvioidaan syvällisten analyttisten tehtävien avulla.

¹ Harris, R., Hugh, G., Barry, H., & David, L. (1995). *Competency-based Education and Training: between a rock and a whirlpool*. Macmillan Education Australia.

Lisäksi keskustellaan laajasti teknologian mahdollisuuksista helpottaa arviointiprosessia, kuten reaaliaikaisesta palautteesta ja tekoälyn käytöstä avointen vastausten arvioinnissa. Tekoäly avaa todennäköisesti uusia näkymiä opettamiseen, oppimiseen ja laaja-alaisten taitojen arviointiin.

Osaamisen arviointiin liittyvä haaste liittyy vaikeuteen tarjota "monimutkainen", "epämääräinen" tai "erityinen" ympäristö, jossa opiskelija voi osoittaa osaamisensa. Lisäksi ongelma voi liittyä arviointimenettelyjen korkeisiin kustannuksiin¹. Perinteisessä oppimisessa arviointi perustuu yleensä tietoon, joka voidaan todentaa objektiivisen todistusaineiston avulla tai esseellä. Osaamiseen perustuvassa oppimisessa arviointi voi perustua sovittuihin osaamisen arvioinnin sääntöihin, jos sellaisia on, mutta pääasiassa näyttöön perustuen demonstraatioiden, tuotesuunnittelun, simulaatioiden ja portfolioiden avulla. Osaamisperusteinen arviointi on arvioinnin muoto, joka perustuu selkeään yleisten ja erityisten tulosten määrittelyyn. Viittaamme osaamisperusteiseen arviointiin prosessina, jossa kerätään näyttöä ja muodostetaan arvioita siitä, missä määrin osaaminen on saavutettu. Tällaisen arvioinnin tarkoituksena on varmistaa, että henkilö pystyy suoriutumaan odotetulla ja tavoitellulla tasolla.

Osaamisperusteisella arvioinnilla tarkoitetaan lähestymistapaa, jolla arvioidaan yksilön taitoja, tietoja ja kykyjä tietyn roolin tai tehtävän edellyttämien erityisten taitojen perusteella. Sen sijaan, että perinteisissä menetelmissä keskityttäisiin pelkästään akateemisiin saavutuksiin tai yleiseen tietämykseen, osaamisperusteisessa arvioinnissa keskitytään käytännönläheisiin taitoihin ja suorituksiin.

Mitkä ovat osaamisperusteisen arvioinnin keskeiset piirteet?

Niihin kuuluvat:

kehitettävän ja arvioitavan osaamisen selkeä määrittely ja ymmärtäminen.

suoritukseen perustuva arviointi, johon sisältyy käytännön harjoituksia, simulaatioita tai tosielämän tilanteita

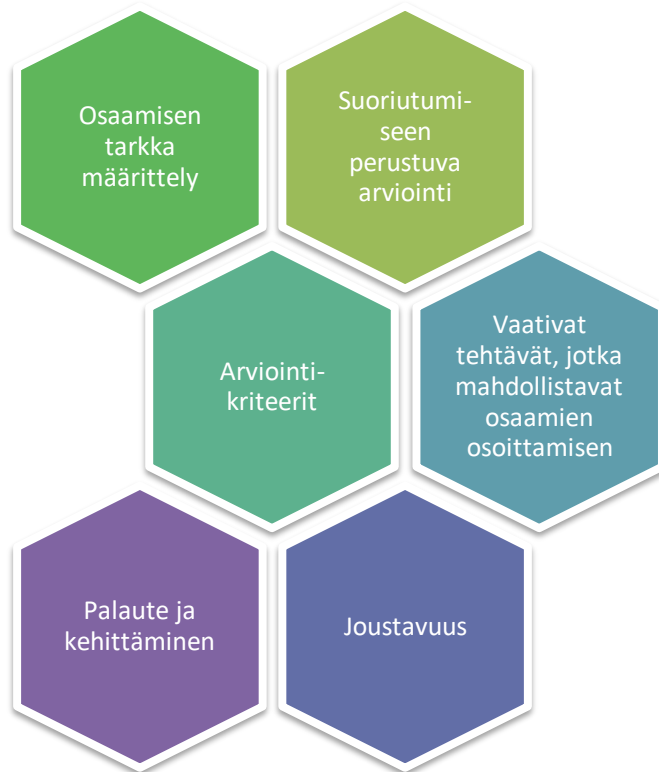
arviointikriteerit sen varmistamiseksi, että kaikki oppijat ovat tietoisia siitä, miten heitä arvioidaan.

tehtävien vaatimuksiin räätälöityjä arviointeja, joilla varmistetaan, että opiskelijoilla on tarvittavat taidot tehokkaaseen suoritukseen

palautte ja kehittäminen: rakentavan palautteen antaminen oppijoille sekä selkeät ohjeet henkilökohtaista edelleen kehittymistä varten.

arvioinnin joustavuus, joka liittyy mahdollisuuteen mukautua erilaisiin tilanteisiin.

¹ Kubova-Semaka, J. (2020). An Integral Approach to the Meaning of Competence. *Scientific Research in Education*, 3, 120–135. <http://dx.doi.org/10.15388/SRE.2020.11>

Kuva 5. Osaamisperusteisen arvioinnin pääpiirteet

Osaamiseen perustuva arviointi antaa tietoa siitä, mitä opiskelija osaa, mitä hänen on vielä opittava, mitä hän on oppinut ja mitä on parannettava. Arviointeja on kolmea eri luokkaa: diagnostinen, formatiivinen ja summatiivinen arviointi.

Osaamisen arvioinnin muotoja

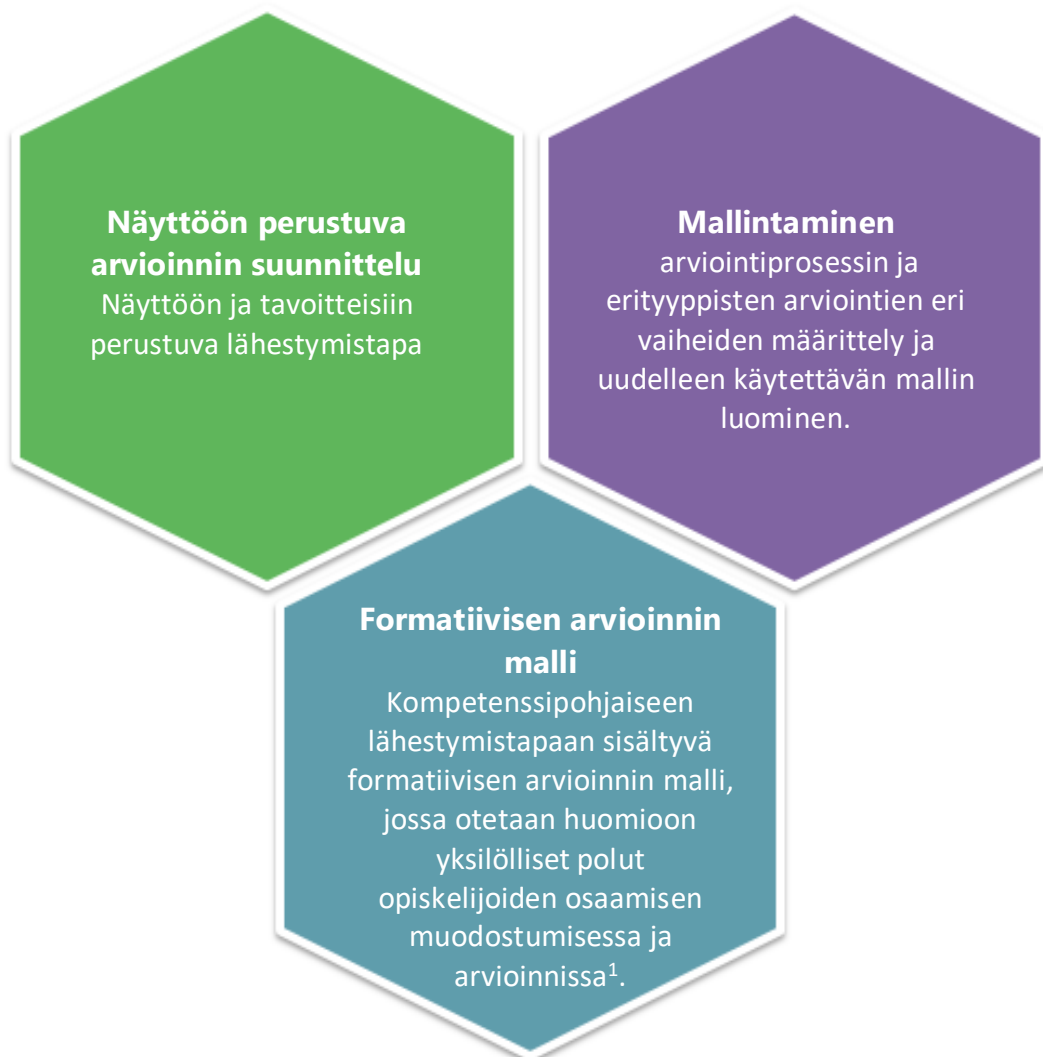
Formatiivisella arvioinnilla arvioinnilla tarkoitetaan jatkuvan palautteen antamista, joka ohjaa sekä opetus – että oppimisprosesseja. Se tukee oppimisympäristöä, jossa opiskelijoita kannustetaan pohtimaan oppimistaan, harjoittelemaan itsearviointia ja paneutumaan syvällisesti sisältöön.

Formatiivisen arvioinnin hyödyt:

- 1 Tukee oppimisen etenemistä: tunnistaa oppijan nykytilan ja oppimistavoitteiden välisen kuilun ja tarjoaa etenemissuunnitelman niiden saavuttamiseksi.
- 2 Tietoa opetukseen: formatiivisen arvioinnin avulla kerätyn näytön perusteella opettajat voivat räätälöidä myöhemmän opetuksen vastaamaan oppilaiden tunnistettuja tarpeita ja varmistaa, että opetusstrategiat ovat oikein kohdennettuja.
- 3 Tehostaa oppimisprosessia: auttaa oppilaita huomaamaan virheellisiä käsityksiä, ja lisää ymmärrystä ja tukee etenemistä vaativammalle osaamistasolle.
- 4 Rakentaa siirtovaikutusta: auttaa opiskelijoita yhdistämään uuden tiedon olemassa oleviin tietorakenteisiinsa ja edistää kykyä soveltaa oppimaansa erilaisissa tilanteissa.
- 5 Edistää metakognitiota ja itsearviointia: rohkaisee oppijoita ottamaan vastuun omasta oppimisprosessistaan, lisää motivaatiota ja autonomiaa sekä edistää metakognitiota – oman ajattelun pohtimista.
- 6 Lisää opiskelijoiden motivaatiota: Oppilaat otetaan mukaan oppimisprosessiin, ja rakentava palaute, jota he saavat formatiivisen arvioinnin avulla, voi lisätä merkittävästi heidän motivaatiotaan ja sitoutumistaan oppimiseen.

Summatiivisen arvioinnin tarkoituksena on arvioida opiskelijoiden osaamista ja opittua oppimisjakson lopussa, esimerkiksi oppimiskokonaisuuden, kurssin tai ohjelman lopussa. Summatiivista arviointia voidaan käyttää formatiivisen arvioinnin rinnalla ja siihen yhdistettynä, ja opettajat voivat löytää erilaisia tapoja yhdistää nämä kaksi arviointitapaa.

Arviointimalleja

¹ Cardona, S., Velez, J., & Tobónm, S. (2014). Towards a Model for the Development and Assessment of Competences through Formative Projects. *CLEI Electronic Journal*, 17(3). <http://www.scielo.edu.uy/pdf/cleiej/v17n3/v17n3a09.pdf>

Esimerkkejä osaamisen arviointikäytännöistä

360-arviointi

Kaikki osaamisen kehittämisen prosessiin osallistuvat henkilöt arvioivat henkilön suoritusta.

Vertaisarviointi

Vertaisten oppijoiden yhdessä tekemää arviointia ja palautetta

Portfolio

Opiskelijat kokoavat ajan mittaan kokoelman töitä, jotka osoittavat heidän oppimisensa edistymisen ja osaamisensa. Portfoliot voivat sisältää erityyppisiä töitä, kuten esseitä, projekteja ja muita luovia tuotoksia. Oppijat ja opettajat voivat seurata edistymistä, haasteita ja onnistumisia osaamisen kehittämisessä¹.

Digitaaliset simulaatiot ja pelipohjaiset arvioinnit

Digitaalisten välineiden käyttöä esim. kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun kaltaisten taitojen arvioimiseen. Näihin voi sisältyä vuorovaikutteisia simulaatioita, joissa oppijat liikkuvat monimutkaisissa ympäristöissä, jotka edellyttävät päätöksentekoa ja strategista ajattelua.

Itsearviointi ja vertaisarviointi

Oppijat arvioivat omaa työtään ja vertaistensa työtä. Nämä menetelmät kannustavat pohdintaan ja kriittiseen ajatteluun, sillä heidän on pohdittava oman ja muiden työn laadun ja tehokkuuden kriteerejä.

Tarkistuslistat ja -taulukot

Annetaan erityiset kriteerit, joiden perusteella arvioidaan oppijan suoritusta tehtävässä. Näitä käytetään usein yhdessä muiden arviointimenetelmien, kuten projektien tai esitysten, kanssa, jotta voidaan selkeästi määritellä kriteerit tietyille osaamiselle.

Asiantuntija-arviointi

Jonkun alan asiantuntija suorittaa arvioinnin

Suoritukseen perustuvat arvioinnit

Niissä oppijat suorittavat tehtäviä tai projekteja, jotka osoittavat heidän kykynsä soveltaa tietoja ja taitoja. Oppijat voivat esimerkiksi työskennellä ryhmäprojektissa, joka edellyttää yhteistoiminnallista ongelmanratkaisua, ja esitellä sitten tuloksensa.

Havainnointi

Opettajat tai arvioijat tarkkailevat oppilaita luonnollisessa ympäristössä, kuten luokkahuoneessa tai työpajassa, arvioidakseen, miten he soveltavat taitojaan reaaliaikaisesti. Tämä voi olla erityisen hyödyllistä tunne – ja vuorovaikutustaitojen arvioinnissa.

Reflektiiviset päiväkirjat tai lokit

Opiskelijat pitävät säännöllisesti kirjaa oppimiskokemuksistaan ja pohtivat, mitä he ovat oppineet, mitä haasteita he ovat kohdanneet ja miten he ovat soveltaneet taitojaan. Tämä menetelmä on erityisen hyödyllinen metakognitiivisten taitojen ja asenteiden arvioinnissa.

Standardoidut testit

Vaikka perinteisiä testejä kritisoidaan usein niiden rajallisuudesta monitahoisten taitojen arvioinnissa, joitakin standardoituja testejä on kehitteillä monialaisten taitojen arvioimiseksi erityisesti kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun kaltaisilla aloilla².

Haastattelut tai suulliset kokeet

Näihin sisältyy suora keskustelu oppijan ja arvioijan välillä, jolloin oppijan ymmärrystä ja osaamista voidaan tutkia syvällisesti. Ne voivat olla erityisen tehokkaita arvioitaessa viestintätaitoja ja ymmärryksen syvyyttä.

¹ Joosten-ten Brinke, D., van Bruggen, J., Hermans, H., Burgers, J., Giesbers, B., Koper, R., & Latour, I. (2007). Modeling assessment for re-use of traditional and new types of assessment. *Computers Human Behavior*, 23(6), 2721–2741. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2006.08.009>

² Lavonen, J. & Korhonen, T. (2017). Towards Twenty-First Century Education: Success Factors, Challenges, and the Renewal of Finnish Education. In S. Choo, D. Sawch, A. Willanueva, & R. Vinz (Eds.), *Educating for the 21st Century: Perspectives, Policies and Practices from Around the World* (pp. 243–264). Springer.

Mitä johtopäätöksiä voidaan tehdä?

Huolimatta osaamisen arviointia koskevista hyvistä käytännöistä ja koulutustutkimuksista on myönnettävä, että se on edelleen suuri haaste. Monissa kouluissa käytetään erilaisia luovia keinoja formatiiviseen arviointiin. Laaja-alaisen taitojen arviointiin on kuitenkin käytössä hyvin vähän luotettavia välineitä ja osaamista arvioidaan edelleen usein opettajan subjektiivisen arvion perusteella. Toisaalta kouluissa on tärkeintä luoda suotuisa ja kannustava ympäristö osaamisperusteisen opetuksen ja oppimisen harjoittamiselle. Opettajien ei odoteta arvioivan laaja-alaisia taitoja päivittäin samalla tavalla kuin oppiaineen osaamista. Yleisempien taitojen havaintseminen edellyttää pidempää aikaa ja työskentelyä monimutkaisten tehtävien parissa erilaisissa tilanteissa.

Suomessa laaja-alaisen osaamisen arviointi tapahtuu osana oppiaineiden formatiivista ja summatiivista arviointia. Laaja-alainen osaaminen sisältyy myös oppiaineiden kuudennen vuosiluokan arviointikriteereihin ja päättöarvioinnin kriteereihin.

Yhteenveto

Osaamisen määritelmä on sekä hyvin selkeä, sillä se viittaa henkilön kykyyn osoittaa tietonsa, taitonsa ja arvonsa konkreettisen toiminnan kautta, että melko sekava, sillä määritelmät vaihtelevat sen mukaan, millä alalla niitä tarjotaan – ammatillinen, akateeminen, yleissivistävä tai non-formaali koulutus. Kukin asiayhteys tuo määritelmään omat vivahteensa, samoin kuin kulttuuriset, taloudelliset ja tietysti koulutuspoliittiset kontekstit, tieteelliset lähestymistavat ja suuntaukset. Lyhyesti sanottuna: asiayhteydellä on merkitystä.

Osaamisperusteisen koulutuksen ja osaamisen arvioinnin **tarve liittyy** ensisijaisesti työmarkkinoiden tarpeisiin ja ammattien vaatimuksiin erityisesti ammatillisessa koulutuksessa. Yleissivistävässä koulutuksessa tähän liittyy pyrkimys paitsi hankkia tietoa myös pystyä soveltamaan sitä erilaisissa yhteyksissä ja tilanteissa, mikä osoittaa henkilökohtaista kasvua ja saavutuksia.

Tutkijat keskustelevat **yleissivistyksen yhteydessä** oppiainekohtaisesta osaamisesta eli akateemisesta osaamisesta sekä laaja-alaisista tai yleisistä taidoista tieteenaloittain sekä monitieteellisissä tai oppiainerajat ylittävissä yhteyksissä.

Osaamisen arviointi on monimutkaista erityisesti yleissivistävässä koulutuksessa. Useimmat osaamisen arvioinnista kirjoittavat tutkijat korostavat osaamisen monimutkaisuutta ja siten vaikeutta tunnistaa ja arvioida osaamisen ilmenemistä muissa kuin akateemisissa muodollisissa rakenteissa.

Osaamisen osoittaminen liittyy usein monitahoiseen, oppiainerajat ylittäviin tehtäviin ja projekteihin, joiden avulla oppilaiden kyvyt tulevat esiin ja näkyviin.

Osaamisen arviointi on erottamaton osaamisen kehittämisestä, koska se on pikemminkin koulutuksen ja oppimisen tarkistuspiste, ei niinkään päätepiste.

COMPASS – hankeryhmä määrittelee osaamisen henkilön tietojen, asenteiden, taitojen ja arvojen kokonaisuudeksi, joka ilmenee konkreettisenä toimintana. Osaaminen on henkilön kykyä toimia tarkoituksenmukaisella tavalla tai antaa asianmukainen vastaus tilanteessa, joka edellyttää tiettyä ratkaisua. Oppimisen yhteydessä osaaminen tarkoittaa oppijan hankkimaa ominaisuutta, joka ilmenee reflektiossa ja toiminnassa.

COMPASS – hankeryhmä määrittelee, että osaamisen arviointi on näytön keräämistä oppijan edistymisestä tietyn ajanjakson aikana ja sen **ja käyttämistä oppimisen edistämiseksi**. Sekä oppija että opettaja tunnistavat monimutkaisissa tehtävissä ja tilanteissa. Osaamisen arviointi kulkee käsi kädessä osaamisen kehittämisen ja osaamisen kehittämisen suunnittelun kanssa.